

Practicum 4: Honing en Stuifmeel (pollen)

Honing bevat kleine hoeveelheden stuifmeel, afkomstig van de bloemen waarop door de bijen de nectar gehaald is. De oorzaak hiervan is dat tijdens het bezoek van een bij aan een bloem het meestal eerst de helmknopjes aanraakt. Hierop bevindt zich het stuifmeel. Iets van dat stuifmeel valt of wordt meegesleept in de nectar en komt zo tenslotte in de honing terecht. Dit wordt ook wel de "primaire inbreng" van stuifmeel genoemd.

Stuifmeelanalyse van honing wordt dan ook gebruikt om de naamgeving van honing te controleren (is het echt klaverhoning, is het echt Nederlandse honing) en om te bekijken van welke drachtplanten een honing afkomstig is. Stuifmeel van windbloeiërs (o.a. grassen) kunnen echter ook op de bij belanden en zo dus ook in de honing. Dit wordt dan de "secundaire inbreng" genoemd. Gemiddeld bevat honing tussen de 10.000 en 150.000 stuifmeelkorrels per 10 gram.

Bouw van de stuifmeelkorrel

Pollen is de naam voor het mannelijke stuifmeel van planten. Zowel de afmeting, de vorm en de structuur van de stuifmeelkorrel vormen specifieke kenmerken waardoor het stuifmeel microscopisch te determineren is. Per plantenfamilie is er veelal overeenkomst in bouw waar te nemen en vaak ook binnen de geslachten. Om het stuifmeel te kunnen determineren wordt gelet op een aantal kenmerken.

De afmeting:

De afmetingen van de stuifmeelkorrel variëren, afhankelijk van de soort, tussen 20 - 40 micrometer ($1 \mu = 0,001 \text{ mm}$). Enkele voorbeelden; het vergeet-me-nietje $8 \mu\text{m}$, maïs $100 \mu\text{m}$, sierpompoe $200 \mu\text{m}$, koolzaad $27 \mu\text{m}$ en tamme kastanje $12 \mu\text{m}$.

Onderzoeksvraag:

Vandaag gaan we van een aantal typen honing onderzoeken of deze voldoen aan de wettelijke eisen.

In onderstaande tabel kun je zien welk pollenaandeel elk type honing moet hebben.

Gebruik de bijgevoegde determinatiekaarten om te kijken welk type honing je aantreft.

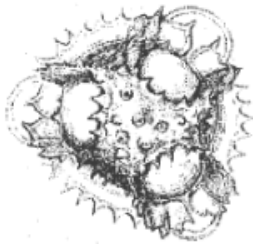
Honingsoort	% minimaal pollenaandeel	Opmerkingen
acacia (Robinia)	20	pollenarme honing
borage	10 *	pollenarme honing
crambe	30	residu bevat veel kristallen
distel	20 *	pollenarme honing
fruitbloesem	45	pollenrijke honing
heide (calluna)	30-45	pollenrijke honing
klaver	45	
koolzaad	45	pollenrijke honing
linde	20	vaak pollenarme honing
phacelia	90	pollenrijke honing
tamme kastanje	90	zeer pollenrijke honing
vergeet-me-nietje	90	zeer pollenrijke honing
vossebes	45	
wilg	70 *	pollenrijke honing

* voorlopige waarde

Pollen in voorjaars honing

Wilg
Salix sp.

Paardebloem
Taraxacum
officinale

Prunus
Prunus sp.

Paardekastanje
Aesculus
hippocastanum

Herik
Sinapis
arvensis

Bladramenas
Raphanus sp.

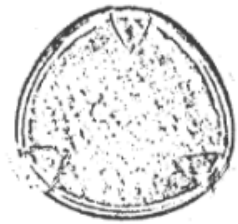
Fluitekruid
Anthriscus
sylvestris

Esdoorn
Acer sp.

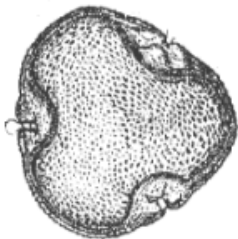

Koolzaad
Brassica *napus*

Acacia
Robinia

Pollen in zomer honing

Linde
Tilia sp.

Tamme kastanje
Castanea *sativa*

Liguster
Ligustrum
vulgare

Tijm
Thymus sp.

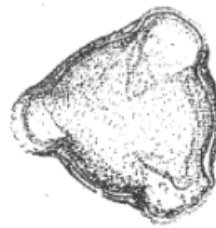
Vlier
Sambucus
nigra

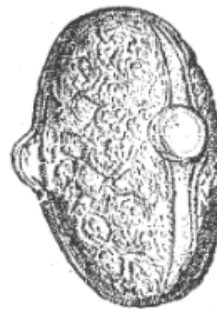
Witte klaver
Trifolium
repens

Vergeet-me-nietje
Myosotis

Braam
Rubus
fruticosus

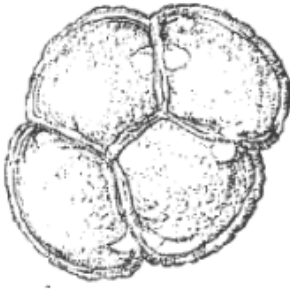

Wikke/tuinboon
Vicia sp.

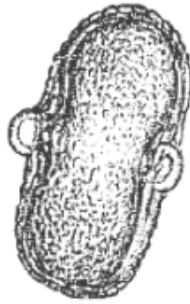

Kamille
Matricaria
chamomille

Pollen in najaarshoning

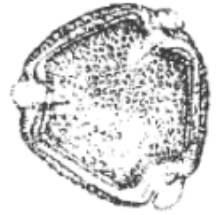
Struikheide
Calluna vulgaris

Bereklauw
Heracleum sphondylium

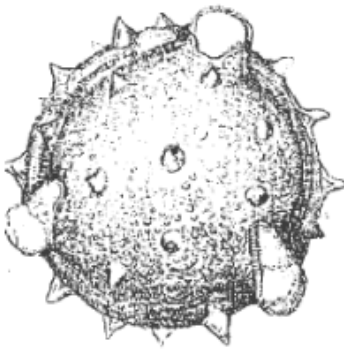

Vuilboom
Rhamnus frangula

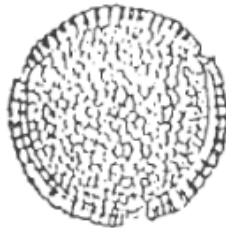

Hemelboom
Ailanthus glandulosa

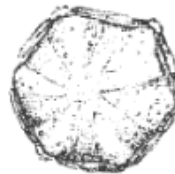
Pollen in enkele soorthoningen

Distel
Cirsium arvense

Crambe
Crambe maritima

Phacelia
Phacelia tanacetifolia

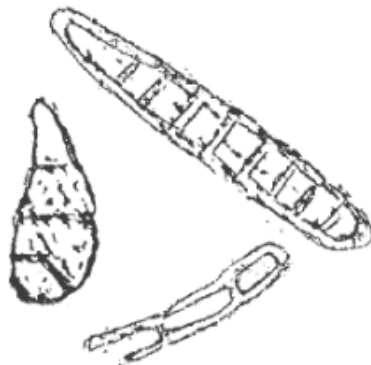

Borage
Borago officinalis

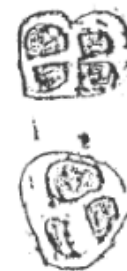
Andere microscopische deeltjes in honing

gisten

schimmelsporen
in bladhoning

groene algen
in bladhoning

roetdeeltjes

Figuur 8.3 Veel voorkomende pollen in Nederlandse honing. Vergroting ca 850 x. (auteur: Jaap Kerkvliet)

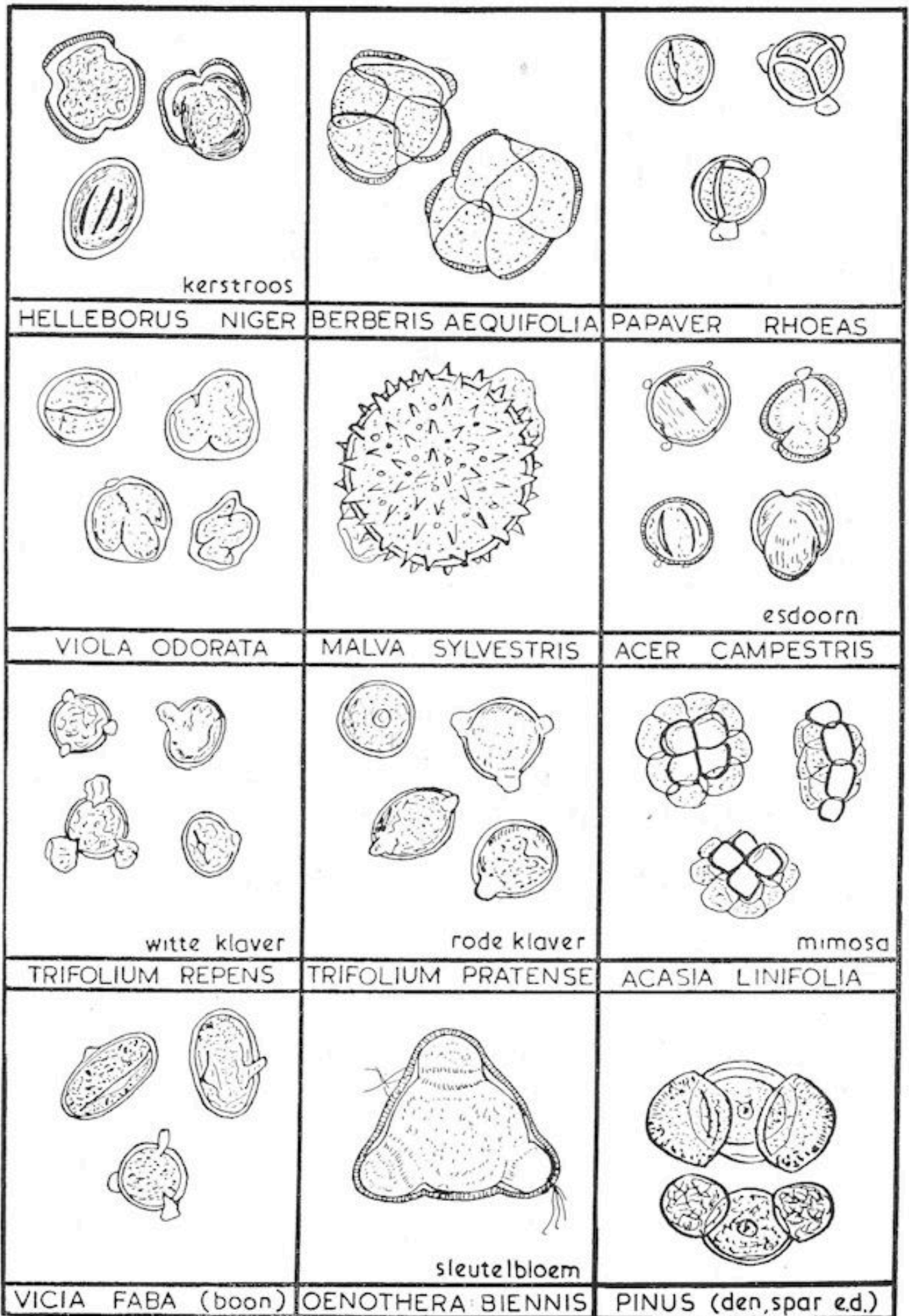
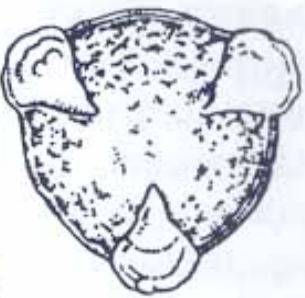

Fig. 106. *Verschillende stuifmeelsoorten.* Vergroting 375 x. Gedeeltelijk naar M. YATE ALLEN.

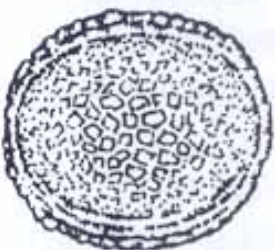
witte klaver

acacia

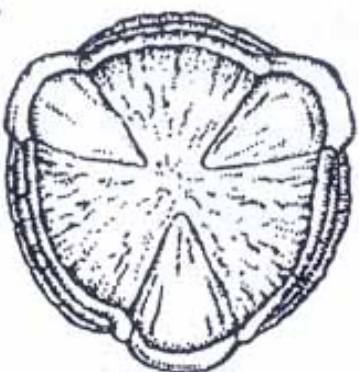
koolzaad

hoefblad

esdoorn

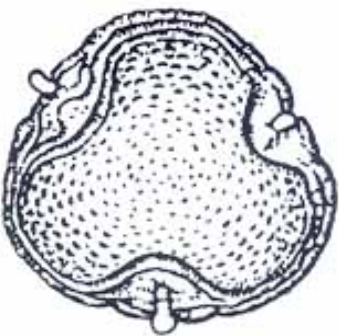
zoete kers

rode klaver

linde

distel

framboos

Achtergrond: Maken van het preparaat

- Los 10 g honing op in 20 ml demiwater, breng de oplossing over in een centrifugebuis van ca 40 ml en centri- fugeer gedurende 10 minuten in een laboratorium- centrifuge bij ongeveer 2000 omwentelingen per minuut.
- Giet daarna de oplossing voorzichtig - maar wel in één handomdraai - weg, voeg aan het residu 10 ml demiwater en centrifugeer weer op dezelfde manier.
- Giet daarna de oplossing weer in één handomdraai weg en neem het residu op in een zeer klein druppeltje water.

Bekijk het preparaat bij een vergroting van in totaal 400 x. Het pollen wordt op twee manieren bekeken. Ten eerste door scherp te stellen op de buitenomtrek van het pollen en ten tweede door scherp te stellen op de bovenzijde van het pollen. In het laatste geval komt de vorm van de kiemspleten en kiemporiën vaak beter tot uiting.

Let er ook op dat pollen niet altijd zo liggen als op de afbeeldingen in de boeken. Als we de vorm van de pollen vergelijken met onze aardbol liggen sommige pollen zo in beeld dat we naar de evenaar kijken, andere pollen liggen zo, dat we naar de Noord- of Zuidpool kijken.

Determineer het stuifmeel door te letten op:

De afmeting, de vorm van het pollen, de structuur van het oppervlak (exine) en het aantal kiemopeningen en het type kiemopeningen (spletten en poriën).

Indien u enthousiast bent kunt u proberen om ca 100 pollen in het zo gemaakte preparaat te tellen en te benoemen en zo percentages uit te rekenen. Voor koolzaadhoning (aanbevolen voor beginners) zal dit geen problemen opleveren, evenmin als voor een (gekocht) potje klaverhoning.

Probeer daarna eens phaceliahoning, heidehoning en lindehoning. Deze soorten geven een goede ondergrond voor verder onderzoek. Daarna kunt u de proberen de moeilijker typen te analyseren, zoals gemengde voorjaars- en zomerhoningen.

Bron: Cursusboek honingkunde